

No haosa līdz kārtībai datu krātuvēs

Tuvojas **Vispārīgā personas datu aizsardzības regula**

Imants Viksne*

INFORMĀCIJAS laikmetā nav vērtīgākas preces par informāciju. To varbūt pagaidām neapzinās visi datu īpašnieki, turētāji un apstrādātāji, taču noziedznieki gan.

Gadījums ar nozagtajām pirmsoperāciju un pēcoperāciju bildēm Lietuvas kliniku tīklā *Grožio chirurgija* ir tam apliecinājums. Kliniku iekšējā datortīkla izveidotāji bija atstājuši brīvus pieejas kodus. Katrs hakeris ar elementārām zināšanām varēja tiem piekļūt, un konkrētajā gadījumā tas izrādījās Krievijas izcelsmes grupējums *Tsar Team* – vai vismaz uzdevās par to.

Datus zog arī Latvijā

Kontekstā ar jauno Vispārīgo datu aizsardzības regulu, kas stāsies spēkā 25. maijā, šo notikumu pētījis advokātu biroja *Sorainen* partneris zvērināts advokāts Agris Repšs. Viņš ir pārliecināts, ka datus zog arī Latvijā, jo datu aizsardzības līmenis ir zems. Taču uzņēmumiem vienkāršāk ir samaksāt noziedzniekiem nekā pazaudēt klientu datus un reputāciju, tāpēc par datu zādzībām tiek klusēts. «Pern paši esam konsultējuši divus lielus starptautiskus uzņēmumus šādu incidentu gadījumos,» stāsta A. Repšs. Cilvēki, kuru dati tiek nozagti, iespējams, pat neuzzina, ka viņu privātā informācija bijusi briemās.

Pēc 25. maija situācijai jāmainās. Par datu incidentu 72 stundu laikā jāziņo gan uzraudzības iestādei, kas Latvijas gadījumā ir Datu valsts inspekcija (DVI), gan datu subjektam – cilvēkam, kura dati, piemēram, fotogrāfijas, nozagtas. Viņam par to pienāksies arī kompensācija. Uzņēmumam par datu apstrādi pielautajām paviršībām draud pamatīgs sods – atkarībā no pazaudēto datu apjoma un nozīmības līdz pat 4% no uzņēmumu grupas gada apgrozījuma vai 20 miljoniem eiro. Eiropas Savienība skaidri pateikusi – turpmāk dalībvalstīm pret datu vākšanu, apstrādi un aizsardzību jāizturas ar vislielāko nopietnību, un tas attiecas ne tikai uz valstu valdībām, bet uz ikvienu juridisku personu. Regulu nepiemēro tikai atsevišķās izņēmuma situācijās, piemēram, personas datu apstrādei, ko veic fiziska persona «tikai personiska vai mājsaimnieciska pasākuma gaitā».

▲ **JAU no 25. maija būs jāievēro jaunā Datu regula. Tai ir tāds pats spēks kā jebkuram Latvijas likumam. Regulu piemēro gan valsts, gan privātajam sektoram.**

FOTO - REUTERS/LETA

Esam konsultējuši lielus starptautiskus uzņēmumus incidentu gadījumos. Agris Repšs

Sakārtot saimniecību

Mūsdienās katrs uzņēmums apstrādā personu datus – gan savu darbinieku, gan savu klientu, gan konkurentu klientu datus. Kas ir dati? Faktiski jebkura informācija, ar kuras palīdzību iespējams identificēt personu, – vārds, uzvārds, personas kods, adrese, automašīnas numurs, ārsta recepte, arī bilde sociālajā tīklā, nemaz nerunājot par fotogrāfijām veselības aprūpes iestādes datubāzē. Šī informācija nedrīkst mēties, kur pagādās, to nedrīkst redzēt katrs, kam ienāk prātā. Tas nozīmē, ka datu lietošana jāsakārto un nodarbošies ar to jābūt nekavējoties. 25. maijs ir tuvu. A. Repšs norāda: «Šī ir iespēja sakārtot datu saimniecību.» Lai datus pasargātu, darāmā ir daudz.

DVI gan neoficiāli devusi vēsti, ka ar kontroliem un uzņēmumu sodīšanu šogad neaizrausies, ja nu vienīgi reāģēs uz sūdzībām. Jaunie pienākumi iestādei pašai uzkrituši kā sniegš uz galvas, jo vēl nesen DVI bija potenciāli likvidējamo valsts iestāžu sarakstā, bet tagad saņems juridisku neatkarību, lielāku budžetu, kā pamatošanai paredzēts Personas datu apstrādes likums, un lēmumu uzraudzības pienākumu, to-

starp sertificēt personas datu aizsardzības speciālistus. Regula obligātā sertificēšana nav atrunāta, taču skaidrs, ka nepieciešamo zināšanu un prasmju apjoms kādam jāregulē. Cita lieta, ka tāds sertificētais speciālists ne katram uzņēmumam ikdienā būs jāalgo. Runa ir par publiskām iestādēm, sensitīviem datiem vai lieliem datu daudzumiem. Tas noteikts regulas 37. pantā.

Trīs rīcības varianti

Cilvēka dabā ir visu atstāt uz pēdējo brīdi. IT risinājumu un pakalpojumu kompānija *Squalio* aicina tā nedarīt – maijā veidosies sastrēgums, liels pieprasījums pēc speciālistiem. Prātīgāk par uzņēmuma rīcībā esošo *datu higiēnu* sākt domāt jau tagad. *Squalio* vadošā juriste Elina Girne stāsta, ka uzņēmuma vadītājam ir trīs rīcības varianti datu saimniecības sakārtošanai. Pirmais – darīt visu pašam. Otrs variants – izdarīt, ko prot, un tad prasīt konsultāciju speciālistiem par to, kādi IT vai juridiskie risinājumi ieviešami. Ir vēl trešā iespēja – pašam nedarīt neko, noalgot pilnu auditu, bet tas gan uzņēmumam maksās dārgi – 20 000 eiro un vairāk.

Kāda pašlaik ir Latvijas iestāžu un uzņēmumu gatavība regulas prasību ieviešanai? Oficiālas statistikas nav. Vārētu būt kādi 50%. E. Girne situāciju datu aizsardzībā raksturo ar analogiju no sporta: «Līdz šim esam frīstailā braukuši.» Kā kuram saņā... Turpmāk tā vairs nevarēs. Taču ir arī laba ziņa – ja uzņēmums vai iestāde līdz šim jau ievēroja *datu higiēnu*, kā to prasījuši likumi, tad pielāgošanās regulas prasībām nebūs pārmeru sarežģīta. ●

*Analitiskās žurnālistikas darbinica GK